

NIEUWSBRIEF HEI, HEG & HOOGEIND

HERFST 2023

IN DIT NUMMER:

**VOORWOORD
REDACTIE** 1

AGENDA 1

**DUBBEL-LAAGSE
MIST EN EEN
TOEVALLIGE
ONTMOETING** 2

**OPROEP RABO
CLUBSUPPORT** 3

VEZELHENNEP 4

**RESULTATEN
2023
WERKGROEP
"TORENVALK IN
DE LIFT"** 4

**ANV
KEMPENLAND
KWAM EVEN
SNUFFELEN
OVER DE HEG,
BIJ HEI HEG EN
HOOGEIND** 5

**VELDBIJEEN-
KOMST 30 JULI** 5

**BODEM WATER
BIODIVERSITEIT** 6

COLOFON 6

VOORWOORD REDACTIE

Beste lezers,

Voor u ligt de herfsteditie van onze nieuwsbrief. Hoewel de eerste weken van september toch echt aan de 'zomerse' kant waren, doet de herfst rond deze tijd haar intrede. En daar horen allerlei verschijnselen bij.

Eén van die verschijnselen is mist. Redelijk alleedaags in de vroege herfstochtenden. Maar heeft u ooit gehoord van het verschijnsel dubbel-laagse mist? Nou dat treft, want dankzij een verhaal van ons lid Jan Bertens is onze redactie uitgekomen bij dit bijzondere natuurverschijnsel. En dankzij een toevallige ontmoeting tussen Jan en professor Bas van de Wiel hebben wij zelfs een mooie bijdrage mogen ontvangen van de professor. Lees en verwonder u over dit bijzondere verschijnsel in onze contreien.

Een ander verschijnsel van de herfst is de oogst. Bij ons bestuurslid Johan van Meijl is die oogst wel erg bijzonder deze maand.

Naast lupine heeft Johan ook hennep ingezaaid. Verderop in deze nieuwsbrief leest u waar dit gewas voor gebruikt wordt. Daarnaast doen wij verslag van de geslaagde veldbijeenkomst van 30 juli en de resultaten van het project "torenvalk in de lift".

AGENDA:

Najaarsvergadering: donderdag 16 november

Als laatste doen wij via deze weg nog een oproep aan alle Rabobankleden uit onze regio. De Rabo ClubSupport actie is weer volop aan de gang dus stem tot 25 september op onze vereniging!

Wij wensen u een goede oogst, een bijzondere herfst en veel leesplezier toe.

Namens de redactie,

Namens de redactie,
Peter, Erik, Roel en Koen

Dubbel-laagse mist en een toevallige ontmoeting

Door professor Bas van de Wiel, TU Delft

In dit artikel gaan we in op een toevallige ontmoeting tussen een Brabantse kersenteler uit Leende en een Delftse hoogleraar (Tilburg) en een gedeelde interesse voor bijzondere natuurverschijnselen.

Het begon allemaal op 22 januari 2020 op de Fruitteelt vakbeurs op de Expo in Houten. Professor Bas van de Wiel was samen met zijn team (foto) daar naartoe gekomen met een 'stand' namens de TU Delft. Zij hadden namelijk een nieuwe methode om nachtvorstschade in de fruitteelt te verminderen door middel van windmachines. Nachtvorst is een berucht fenomeen onder de fruittelers. Wanneer in het voorjaar de temperaturen aangenaam zijn en de fruitbomen in volle bloei staan, kan er – vooral bij helder en windstil weer – 's nachts plots vorst optreden. De bloesem befrist en de oogstschade kan tientallen procenten bedragen. Men kan proberen de temperatuur boven nul te houden door vuurpotten te plaatsen, dichte netten over de bomen te spannen of bloesem nat te houden. Bij deze laatste methode houdt men de bloesem precies op nul graden, waardoor er net geen schade optreedt. Een interessant alternatief is het plaatsen van windmachines. Anders dan tijdens de winter, is het namelijk in het voorjaar zo, dat de temperatuur op een meter of tien boven het oppervlak doorgaans meerdere graden boven nul ligt. Zelfs als het aan de grond vriest. Door met windmachines de lucht te mengen kan men mooi deze warmte benutten en de temperatuur van de bloesem enkele graden verhogen.

Hoewel het principe al eerder is geïntroduceerd in de Verenigde Staten, was de groep van Van de Wiel de eerste om onomstotelijk wetenschappelijk aan te tonen dat de methode effectief is en inderdaad tot een sterke reductie van nachtvorstschade kan leiden. De TUs kwamen daarom graag in contact met de telers om te horen over hun ervaringen met de bestrijding van

Dubbel-laagse mist aan de Jansborg.
Foto: Iris Bertens

nachtvorst. Door contacten te leggen en ideeën uit te wisselen, kan de bestrijding van nachtvorst mogelijk nog effectiever worden.

Maar wat heeft nachtvorst met een mistfoto te maken? Om publiek te trekken had Van de Wiel twee grote posters met bijzondere weersverschijnselen opgehangen. Luchtspiegelingen boven een wegdek, het Noorderlicht, de zeldzame 'Green Flash' en ook... mist. De poster trok de aandacht van de Brabantse kersenteler Jan Bertens, al even geïnteresseerd in dit soort natuurverschijnselen en door zijn fascinatie voor omgevingsnatuurkunde. Vol enthousiasme spraken ze op de beurs, maar ook daarna over de e-mail volgde nog vele uitwisselingen van weten-

schappelijke artikelen en foto's. En ja, ...daar zat ook die bijzondere mistfoto van Jan bij.

Hoe ontstaat mist?

Overdag schijnt de zon. Ze verwarmt de aarde en warme lucht is licht en stijgt op. De thermiekbellen zorgen voor een goede menging over een laag van ongeveer 1-2 km dik. Dit wordt de atmosferische grenslaag genoemd. Roofvogels zweven op deze thermiek en aan de top van grenslaag zijn vaak de karakteristieke cumuluswolkjes ('schaapjeswolken') zichtbaar. Hoe anders is het 's nachts, als de zon niet schijnt en de hemel helder is. Door (infrarode) warmte-straling uit te zenden koelt de grond af. Er vormt zich

Dubbel-laagse mist en een toevallige ontmoeting (2)

een koude lucht aan de grond. Koude lucht is zwaar en mengt niet spontaan met lucht erboven (behalve als er een stevige wind waait). Er treedt dus gelaagdheid op. Normaliter kunnen we deze gelaagdheid niet waarnemen....behalve....als er mist is! De mist ontstaat namelijk als de lucht koud genoeg is zodat het 'dauwpunt' bereikt wordt en lucht condenseert. Net als op een (relatief) koude douchespiegel of op een blikje cola.

Dan het mysterie rondom de dubbel-laag. Hoe kan deze ontstaan? We zouden de volgende verklaring kunnen inbeelden: ondanks dat er nauwelijks wind is, is er altijd iets van horizontale luchtbeweging. De lucht van naburige velden/oppervlakken wordt over het vochtige weiland aangevoerd. Als een naburig veld wat minder vochtig is, bijvoorbeeld omdat het een kale akker, bos of een weg betreft, is de lucht daar nog net niet gecondenseerd. Een stuk verderop kan dan weer een stuk vochtig gras met mist liggen. Door de gelaagdheid 'schuiven' de luchtsoorten over elkaar wat kan leiden tot deze

'spekkoek-mist'. In wetenschappelijk jargon noemen we dit 'interne grenslagen'. Enfin, als wetenschapper kan men natuurlijk pas tevreden zijn over een theorie als deze uitvoerig getest is, door bv. enkele meetmasten op naburige velden op te stellen. Er valt kortom nog genoeg te ontdekken.

Hoe ging het verder met de foto? Deze werd veelvuldig gebruikt voor de hoorcolleges aan de TUD om de studenten te laten zien dat er zoveel moois te ontdekken valt. Tot het moment dat Bas een e-mail van Jan kreeg: "Wow, Bas, moet je kijken: deze is nog

mooier! Mijn dochter Iris heeft deze genomen toen ze onderweg naar school fietste. Het fenomeen komt dus vaker voor!". Het is deze foto die bovenaan dit artikel staat...

Oproep Rabo ClubSupport

Hei, Heg en Hoogend doet dit jaar weer mee aan de Rabobank clubactie oftewel de Rabo ClubSupport.

Bent u lid van de Rabobank in Heeze-Leende? Stem dan tot uiterlijk 25 september 2023 op ons en draag bij aan een evenwichtig platteland in uw omgeving. Stemmen kan via de volgende link: <https://www.rabobank.nl/leden/clubsupport>.

Je kunt de link ook delen met vrienden en familie, elke stem telt!

Het geld zal worden besteed aan de aanschaf van materialen voor de Werkgroep Natuur en de Uilen- en Torenvalkwerkgroep. Daarnaast kan de opbrengst worden ingezet in ons groenfonds.

Voor onze eigen pagina binnen de clubactie verwijzen we je naar de volgende link: <https://www.rabobank.nl/leden/clubsupport/club-overzicht/clubdetail?id=345392>

Alvast heel erg bedankt voor jullie steun!

Vlnr: Cynthia Maan, Xinwen Fan, Bas van de Wiel, Antoon van Hooft.
Foto: Bas van de Wiel

Vezelhennep

Door Johan van Meijl

Twee jaar geleden waren we met de familie een weekendje in Groningen. Daar heb ik het vezelhennepgewas zien staan en vond het een mooi gewas met veel lengte erin. Ik ben toen gaan informeren naar het gewas en ben uitgekomen bij het bedrijf GreenInclusive. Ik heb regelmatig contact met ze gehad en in 2022 wilde ik het zelf wel een keer proberen. Het bleek echter niet interessant voor hen omdat ze minimaal 50 tot 100 ha in de omgeving wilden. In 2023 lukte het echter wel. Er is dit jaar 150 ha ingezaaid in Brabant en een gedeelte in België. Zelf heb ik ruim 3 ha ingezaaid op 20 mei. Binnen vijf dagen stond het gewas erop en groeide hard door. In drie maanden tijd was het oogstklaar en op 20 augustus is het gemaaid. In die drie maanden heb ik er geen werk mee gehad. Het heeft geen onkruidbestrijding nodig

omdat het zo snel ontwikkelde en daarmee de grond snel dicht had. Het wortelt zich diep in de bouwvoor, waardoor er geen beregening nodig is, bij langdurige droogte kan het gewas even stil staan maar bij de eerste bui groeit het gewoon weer verder. Het gewas ligt na het maaien 2 tot 3 weken op het land om te rotten, het wordt 2 keer geschut en opgeduind en dan in vierkante balen geperst. Uiteindelijk kan het dan worden verwerkt tot bouwmaterialen.

Voor meer informatie over vezelhennep en hoe dit als bouw materiaal wordt gebruikt in biobased bouwen; zie de website van GreenInclusive: <https://greeninclusive.nl/landbouw/vezelhennep/>

Foto: Johan v Meijl.

Resultaten 2023 werkgroep "Torenvalk in de Lift"

Door mede-coördinator Erik van Asten

In de 30 geplaatste torenvalkkasten in Heeze, Leende en Sterksel zijn er dit jaar:

- 19 bezet met broedende torenvalken;
- 100 eieren gelegd;
- 94 kuikens uitgekomen;
- 3 kuikens niet meer aangetroffen tijdens het ringen (overleden);
- 91 kuikens geringd met een uniek nummer.

We kunnen wederom spreken van een zeer goed broedresultaat voor de torenvalk in ons gebied. Het gaat namelijk niet goed met de

torenvalk in Nederland, daarom is de soort in 2017 op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels terechtgekomen. Rode Lijsten bevatten soorten die bedreigd worden of kwetsbaar zijn.

Ringen van vogels:

De mensen die vogels van een ring om een poot voorzien worden 'ringers' genoemd. In Nederland is een speciale machtiging nodig om vogels te mogen ringen. Naast onderzoekers heeft Nederland veel vrijwilligers die dit werk doen. Dankzij hun inzet kan o.a. het vogeltrekstation veel informatie verzamelen waarmee wetenschappelijk onderzoek, beleid en bescherming beter kan worden uitgevoerd. Adrie Staals en Erik van Asten, leden van onze vereniging, zijn gemachtigd om vogels te ringen.

Oproep: Mocht u een dode vogel tegenkomen met een ring om de poot, geef het ons dan door.

Werkgroepsleden: Kees Schellens, Erik van Happen, Peter Kerkhofs, Frans Joosten, Adrie Staals en Erik van Asten.

ANV Kempenland kwam even snuffelen over de heg, bij Hei Heg en Hoogeind

Wat leuk dat wij als bestuur van ANV Kempenland uitgenodigd werden voor een veldbijeenkomst van jullie vereniging! We hadden in juni natuurlijk al een beetje kennisgemaakt op het mooie landgoed De Langakkers, maar nu werden we meegenomen in een viertal projecten van jullie plattelandsvereniging. Dat brengt ons weer op ideeën!

Allemaal op de fiets, Hup. Ook bij ons is kruidenrijk grasland te zien, maar niet altijd wil het gewas zo mooi voldoen als hier aan de Burgemeester Vogelslaan... Chapeau! We waren verrast door het enthousiasme van de deelnemer met zijn alternatieve gewassen: hennep, luzerne, quinoa, het staat er allemaal even goed bij ondanks de droge voorzomer.

Het onderlinge miniwaterschapje waar we al eens eerder zijn wezen kijken, blijkt nu al uitgegroeid te zijn tot een volwassen samenwerking tussen boeren over maar liefst 300 ha! Zijn de boeren in Leende nou zo bijzonder coöperatief, of moet dat bij ons ook kunnen?

Veldbijeenkomst 30 juli

Op 30 juli jl. heeft onze vereniging een veldbijeenkomst georganiseerd. Naast onze leden waren er ook besturen van de omliggende ANV's en PLV's uitgenodigd.

Er werd door onze leden goed gebruik gemaakt van de uitnodiging voor de veldbijeenkomst. Circa 45 leden lieten zich bijpraten in het veld.

Na de koffie met vlaai werden de leden welkom geheten door onze voorzitter. Daarna bezochten ze vier locaties waar de projecten van onze Plattelandsvereniging werden toegelicht. Alle locaties waren op de Burgemeester Vogelslaan en werden per fiets bezocht.

Harrie Maas vertelde over het waterconserveringsproject dat ondertussen al drie jaar loopt en waar nu in een gebied van ruim 300 ha het water wordt vastgehouden en geïnfilteerd, zodat er geen water het gebied verlaat.

Johan van Meijl vertelde over transitiegewassen: pilots met verschillende gewassen die onder minder ideale omstandig-

Natuurlijk werken wij ook samen met de uilenwerkgroepen in de regio, maar bij ons maken zij geen deel uit van de ANV. Altijd mooi om de trots van de vrijwilligers te beluisteren waar het gaat om broedsuccessen en bewoonde kasten.

En dan is het fijn om nog even samen nog iets te mogen drinken op de gastvrije boerderij van Harrie Maas. Welbedankt Hei, Heg & Hoogeind, voor de uitnodiging! We gaan jullie vast ook nog weer eens een mooi project bij ons laten zien.

Tot dan! Hartelijke groeten uit Kempenland! Karel, Sjef, Corneel en Monique

Afgelopen week zaten er bij ons HHH-lid Gerard Noordman in Sterksel een kleine 100 ooievaars in de wei. De vogeltrek naar het zuiden is weer begonnen; zo ook voor deze ooievaars die even naar beneden kwamen om "bij te snacken".

Erik van Asten

heden toch een opbrengst genereren. In het veld werden de gewassen zoals vezelhennep bekeken.

Jan van Meijl en Henk Kerkers lieten de voordelen van Productief Kruidenrijk Grasland zien. Meer kruiden in het gras zorgt voor een betere doorworteling van de bodem, bindt stikstof en zorgt voor een goede opbrengst zonder kunstmest.

Leden van de werkgroepen Steen- en kerkuilen, Torenavalken en BIMAG (Adrie Staals, Erik van Asten, Sjaak van der Palen) showden de nestkasten en de resultaten die er de afgelopen jaren behaald zijn. Naast onze leden waren er ook vertegenwoordigers van onze collega verenigingen, lees hieronder over de ervaring van ANV Kempenland. We kunnen terugkijken op een zeer geslaagde zondagochtend, waarbij het weer ook optimaal meewerkte.

Bodem Water Biodiversiteit

Wellicht herinnert u zich het nog: de inventarisatie binnen ons werkgebied van de LOP stuwtes in 2021. Veel stuwtes werkten niet naar behoren. Als reactie heeft in 2022 een proef met een reparatiesetje plaatsgevonden. Vijf stuwtes werden uitgerust met nieuwe onderdelen, zodat ze weer functioneren. We hebben die vijf stuwtes nauwlettend gevolgd. We konden ervaren dat die setjes goed werken. Vijf stuwtes in een proef is wel wat weinig, daarom gaan we de proef uitbreiden met nog eens 20 stuwtes.

Recent is er ook een stuwte geplaatst bij de Molenschut. Het water dat uit de richting van de Burgemeester Vogelstraat komt, wordt nu door de stuw in de bermsloten van de Molenschut geduwd. Bij het plaatsen van een nieuwe stuw is het altijd even aankijken hoe goed het werkt: zoveel mogelijk water vasthouden maar geen overlast veroorzaken. Tijdens de zware regenbuien op 11 en 12 augustus jl. konden we ervaren dat het stuwen ook hier goed werkt en niet tot wateroverlast zorgt.

Het stuwte drukt het water in de bermsloot van de Molenschut.
Foto: Peter Kerkhofs

COLOFON

Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind streeft naar een mooi buitengebied waar natuur, landschap en gezonde boerenbedrijven naast elkaar kunnen bestaan. Informatie over onze activiteiten vindt u op:

www.heiheghoogeind.nl

Redactie Nieuwsbrief:

Roel van Dijk
Peter Kerkhofs
Koen Staals
Erik van Asten

Foto's: Erik van Asten
(tenzij anders vermeld)

Contactadres:

contact@heiheghoogeind.nl

